

Department of
Humanities, Rajarata
University of Sri Lanka

The Journal of Studies in Humanities

Volume 5 (I) 2019

පුරාතන ලංකාවේ ආර්ථික කළමනාකරණය තුළ හේන් වගාවේ දායකත්වය

එම්. කේ. එල්. අයිරාංගනී

මානවශාස්ත්‍ර අධ්‍යයන අංශය, සමාජීය විද්‍යා හා මානවශාස්ත්‍ර පීඨය,
ශ්‍රී ලංකා රජරට විශ්වවිද්‍යාලය, මිහින්තලය.

Email: iranganimkl@yahoo.com

Abstract

Chena cultivation is one of the earliest cultivation methods in the history of world agriculture. This method of cultivation is carried out by sowing grain seeds on the remaining alkaline soil by burning the forest lands. Many nations of the world as well as Sri Lankans used this method since ancient times. Archaeological excavations have unearthed pollen, fossils, grain fragments as well as paddy husk remnants that testify evidence for the agricultural history of the country. Therefore, chena cultivation was carried out using techniques that are adapted to the climate, soil type, and other environmental factors of each ecological zones, used to minimizing environmental pollution and providing daily food requirements of the people quantitatively and qualitatively and also contribute to the economy of the state. Therefore, this cultivation continued to develop with the patronage of the state until the 1960s. Specifically, indigenous knowledge systems in agriculture were largely neglected in the modernization process of agriculture particularly with the introduction of the technological package of the Green Revolution in the 1960s. Also, Green Revolution principles incorporated into traditional agriculture in the mid-60s, as well as the open economic principles introduced in 1977, are harmfully affected for the traditional characteristics of chena farming and there were faded. Its results today are reflected in various sectors, especially the health and poverty indicators. This accumulated traditional chena cultivation knowledge is time-tested for a hundred thousand years in the societal laboratory. Thus, the main objective of this research reveals the contribution of Chena cultivation as one of the key sector in the economic management of ancient Sri Lanka. The study collects data from the primary sources and analyzes the data using historical-comparative analysis and content analysis.

Key words: chena cultivation, Ancient Sri Lanka, evolutionary transformation, characteristics

හැඳින්වීම

මානව ශිෂ්ටාචාරය ආරම්භයේ පටන් ම ශාක සහ සත්ත්ව ගෘහාශ්‍රිතකරණය ඔස්සේ මිනිසා විසින් සපුරාගත් විචල්‍යවීය ජයග්‍රහණයක් වන්නේ කෘෂිකර්මාන්තය යි. විවිධ ජල මූලාශ්‍රය ඇසුරු කරගනිමින්, දේශගුණය, පස සහ අනෙකුත් පරිසර සාධකයන් මනා කළමනාකාරීත්වයකින් යුක්තව හසුරුවමින් කෘෂිකාර්මික දිවිපෙවෙතක් ආරම්භ කළ මානව සංහතිය තුළ ආහාර පරිභෝජන රටාව ද ඊට අනුකූලව සකස් වී ඇත. දේශීය කෘෂිකර්මාන්තයේ ඓතිහාසික විකාශනය වෙත අවධානය යොමු කිරීමේ දී එහි මඩ ගොවිතැන, ගොඩ ගොවිතැන, ගෙවතු ආදී වශයෙන් කොටස් කිහිපයක් හඳුනාගත හැකි අතර ගොඩ ගොවිතැන හේන් වගාව ලෙස හඳුන්වා ඇත. නුවර කලාවිය ඇතුළු වියළි කලාපීය ප්‍රදේශයන් හි හේන් වගාව තුළ එම පරිසර පද්ධතියට උචිත බෝගයන් වගාකර ඇති අතර තෙත් කලාපීය හේන් දේශගුණික වශයෙන් තෙත් පරිසරයට උචිත බෝග බවට පත්ව ඇත. මෙම බෝග වගා කිරීම සම්බන්ධව දීපවංසය, මහාවංසය ආදී වූ දේශීය සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රය පමණක් නොව සෙල්ලිපි මූලාශ්‍රය මගින් ද විවිධ සාධක දක්වා ඇති අතර බෝග වගාව සඳහා පස, දේශගුණය, බෝග වර්ග, ක්‍රමවේදයන් ආදී සියළුම අංගයන් පාහේ මෙහි දී විස්තරාත්මකව දක්වා තිබීම විශේෂත්වයකි. අනුරාධපුර අවධියේ පටන්ම නොකඩවා තම සාම්ප්‍රදායික ලක්ෂණයන් ආරක්ෂා කරගැනීමට සමත් වූ හේන් වගාව තුළින් ගොවි පවුලක සියළුම අවශ්‍යතා සපුරා ගැනීමේ හැකියාව පැවති අතර ආර්ථික වශයෙන් පමණක් නොව මානසික වර්ධනය, සහයෝගීතාවය, සමානාත්මතාවය, යහපත් ගුණධර්ම වර්ධනය වීම ආදී සමාජීය අවශ්‍යතාවයන් ද සම්පූර්ණ වී තිබේ.

අරමුණ

පුරාතන අවධියේ මෙරට ආර්ථික කළමනාකරණය තුළ හේන් වගාවේ දායකත්වය හඳුනා ගැනීමත් එම වගාක්‍රමය හා බැඳි ස්වයංපෝෂිත ආර්ථික රටාවට එල්ල වූ පසුකාලීන අභියෝග අධ්‍යයනය කිරීමත් මෙම පර්යේෂණයේ මූලික අරමුණු වේ.

ක්‍රමවේදය

හේන් වගාවේ ආරම්භය සහ එහි විකාශය සම්බන්ධව අධ්‍යයනය කිරීමේ දී ප්‍රාථමික සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රය වශයෙන් දීපවංසය, මහාවංසය, බෝධිවංසය, වංසත්ප්පකාසිනිය, සීහලවත්ථුප්පකරණය, සිඛවළඳ විනිස, කංඛාවිතරණී සහ සද්ධර්මාලංකාරය වැනි ග්‍රන්ථ ගණනාවක් අධ්‍යයනයට භාජනය කරන ලද අතර සෙල්ලිපි මූලාශ්‍රය ගත තොරතුරු වෙත ද අවධානය යොමු කරයි. ඊට අමතරව පුරාවිද්‍යා කැණීම් වාර්තාවන් සහ පූර්ව පර්යේෂකයින්ගේ පර්යේෂණ වාර්තාවන් ද, විදේශීයන්ගේ වාර්තා ග්‍රන්ථයන් ද, දේශීය විද්වතුන්ගේ කෘති ගණනාවක් ද මෙහිදී අධ්‍යයනයට භාජනය කරමින් දත්ත එක්රැස් කළ අතර සංසන්දනාත්මක ක්‍රමවේදය (Historical Comparative Method) හා අන්තර්ගතය විශ්ලේෂණය (Content Analysis) යන ක්‍රමවේද ඔස්සේ දත්ත විශ්ලේෂණය කරනු ලැබිණි.

සාකච්ඡාව

වන සම්පත් මත යැපෙමින්, කණ්ඩායම් වශයෙන් තැනින් තැන ඇවිද යමින්, තම දෛනික අවශ්‍යතාවයන් සපුරාගත් මානව පරම්පරාව නව ශිලා යුගයේදී ශිලා මෙවලම් තාක්‍ෂණයෙන් යුත් ගොවි සමාජයක් වශයෙන් ජීවත් වීමට මූල පුරමින් තම ජීවන රටාවේ විප්ලවීය වෙනසකට මූල පිරුණ (Marek Zvelebil & Mark Pluciennik, 2011:41). එනම් ශාක සහ සත්ත්ව ගෘහාශ්‍රිතකරණය යි. වල් පැළෑටි සහ සතුන් හීලෑකිරීම මත යැපෙන මෙම සමාජ කණ්ඩායම් ලෝකයේ රටවල් හතක් හෝ අටක් තුළ මෙකල ක්‍රියාත්මකව පැවත ඇත (Bellwood, 2005). මහාවාර්ය වි. ඩී. වයිල්ඩ් විසින් බටහිර ආසියාවේ යුප්‍රටීස්-ටයිග්‍රිස් ගංගා නිම්නයන්ගේත්, නයිල් නදිය සහ ඉන්දු නදියේ මූලාරම්භක ප්‍රදේශයන්හිත්, ප්‍රථමයෙන්ම කෘෂි කටයුතු ආරම්භ වූ බවට සාධක ඉදිරිපත් කරයි. ලැවිගිනි ආදී ස්වභාවික ක්‍රියාවන්ගේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් පිළිස්සී ගිය ධාන්‍ය බෝග සහ ඒවායෙහි ශේෂ වූ ධාන්‍ය වර්ග හඳුනාගැනීමට සමත් වූ මානවයා නියොලිතික යුගය තුළ සත්වයින් සහ ශාක ගෘහාශ්‍රිතකරණයට යොමුවන්නට ඇත.

ශ්‍රී ලාංකේය පසුබිම සාකච්ඡා කිරීමේදී කෘෂි ඉතිහාසයේ සමාරම්භය පිළිබඳ පර්යේෂකයින් රැසකගේ අවධානය යොමු වුවත් තවමත් ඒ පිළිබඳ නිශ්චිත සාක්‍ෂි හඳුනාගෙන නැත. නමුත් මෙම පර්යේෂණ ක්‍ෂේත්‍රය ගැඹුරින් විමර්ශනය කරන ආචාර්ය රත්නසිරි ප්‍රේමතිලකයන් විසින් පෙන්වා දී ඇත්තේ හෝර්ටන් තැන්නේ පීටි නිධි ආශ්‍රිතව සිදුකළ කැණීම් මගින් පෙන්වා දී ඇත්තේ හොලෝසීන අවධියේ (අදින් වසර 10000ට පෙර එනම්, දඩයමින් දිවි ගෙවූ මිනිසුන් එඬේරුන් හා ගොවියන් බවට පත් වූ අවධිය) බාර්ලි වගාව හා කෘෂිකාර්මික ඉඩම් පරිහරණයට යොමුව සිටි බවයි (Premathilaka R., 2006: 449). ඩබ්. එච්. විජේපාලයන් විසින් දොරවක කන්ද ඇතාබැඳි ලෙනෙහි සිදුකළ කැණීම් මගින් මෙතේරි (finger millet (Eleusine coracana) grain) ප්‍රභේදයක අවශේෂ සොයාගෙන ඇති අතර (Ibid) ඒවා ක්‍රි.පූ.5250 පමණ පෙර අවධියට අයත් යැයි සැලකේ. සිරාන් දූරණියගලයන් විසින් සිදුකළ අනුරාධපුර ඇතුළුවුණු කැණීම් මගින් වී පොකු අවශේෂ සොයාගෙන ඇත දොරවක ලෙන, පොකාන ලෙන සහ බෙලිලෙන ආශ්‍රිතව සිදුකළ පුරාවිද්‍යා කැණීම් මගින් හමු වූ වී, කුරක්කන්, මෙතේරි, තණහාල්, කොමඩු සහ බටු (හේරත් 2005:32-41) යන ශාක වර්ගයන්ට අයත් සාධකයන්ගෙන් ද තහවුරු වන අන්දමට ප්‍රාග් ඓතිහාසික සමයේ දී කැලෑ එළිපෙහෙළිකර ගිනි තබා විවිධ ධාන්‍ය වගා කිරීම උදෙසා ශ්‍රී ලාංකිකයන් යොමු වී සිට ඇති බව හඳුනාගත හැකි වේ.

ශාක ගිනි තැබීමෙන් ඉතිරිවන අළු සහ අඟුරු මගින් නිෂ්පාදනය වන පොටෑස් (සිරිවීර 2012:291) ධාන්‍ය වගාවේදී පොහොර බවට පත්වන අතර එවැනි පාරිසරික ක්‍රියාකාරකම් තුළින්ම සීමිත සම්පත් සහ ප්‍රාථමික දැනුමක් ඔස්සේ මානවයා විසින් ආරම්භ කළ හේන් වගාව ජනගහන වර්ධනයත් සමග ක්‍රමයෙන් ප්‍රවලිත වන්නට ඇත. ක්‍රි.පූ. හයවැනි සියවසින් අනතුරුව සෙල්ලිපි සහ ලේඛනගත මූලාශ්‍රයන්ගෙන් හෙළිවන සාධකයන් විශ්ලේෂණය කිරීමෙන් හේන් වගාව සම්බන්ධව පුළුල් වූ අර්ථකතයන්ට එළඹිය හැකි වේ. සාහිත්‍යය මූලාශ්‍රය හෙළිකරන අන්දමට ක්‍රි.පූ. හයවැනි ශතවර්ෂයේ දී විජය ඇතුළු පිරිස ලංකාවට පැමිණි අවස්ථාවේ දී කුවේණිය කපු කටිමින් සිට ඇත (මහාවංසය 2007:7:11,34).

එතුළින්ම ගමයමාන වන්නේ කපු ඇඳුම් නිෂ්පාදනයත්, භාවිතයත් සමකාලීනව මෙරට ප්‍රචලිතව පැවති බවයි. කැලෑ ගිනි තබා එළිකර සිදුකරනු ලබන හේන් වගාවේ එක් හෝගයක් වන කපු භාවිතය පැවතීම තුළින් ආර්යාගමනයට පෙර දේශීයත් හේන් වගාව පිළිබඳ දැනුවත් භාවයකින් යුතුව සිටි බව තහවුරු වන අතර හත්තරගමනින් සෙල්ලිපියක සහ ගල්කන්දේගම සෙල්ලිපියක “පෙහෙකර” (Inscriptions of Ceylon, Vol.I:1970:91-92) යනුවෙන් පේෂකාර්මිකයින් හඳුන්වා ඇති හෙයින් ක්‍රි.පූ. පළමුවැනි සියවස පමණ වනවිට කපු පිළි නිෂ්පාදනය වෘත්තීයක් වශයෙන් පැවති බව තහවුරු වේ. අනුරාධපුර අවධියේ දී බුද්ධදාස රජු (ක්‍රි.ව.341-370) විසින් රචිත වෛද්‍යක සාරාර්ථ සංග්‍රහයෙහි සමකාලීනව පැවති ධාන්‍ය වර්ගයන්,

“ශාලිධාන්‍යං චිරිභිධාන්‍යං - ශූකං ශිම්බිකපේච ව
ක්ෂුද්‍රධාන්‍යං ච තත්සර්වං - විඥෙයං ධාන්‍යපංචකම්”
(වෛද්‍යක සාරාර්ථ සංග්‍රහය:1987:85)

යනුවෙන් ශාලිධාන්‍ය, චිරිභිධාන්‍ය, ශූකධාන්‍ය, ශිම්බිධාන්‍ය සහ ක්ෂුද්‍රධාන්‍ය වශයෙන් කොටස් පහකට වර්ගකර දක්වා ඇත. මේ තුළින් ගමයමාන වන්නේ අනුරාධපුර අවධිය වනවිට ආහාර නිෂ්පාදනයෙහි ප්‍රධාන ස්ථානයක් ධාන්‍ය වෙත හිමිව ඇති බවත් විවිධ වර්ගයේ ධාන්‍ය හෝග පරිභෝජනයට ගෙන ඇති බවත් ය. මහානාම හිමි විසින් මහාවංසයෙහි සඳහන් කරන අන්දමට දුටුගැමුණු රජුගේ (ක්‍රි.පූ.161-137) සෙන්පතියෙකු වූ ගෝඨයීම්බර යෝධයා තම තරුණ අවධියේ දී උඳු වැපිරීම පිණිස මහවනය කොටා බිම සකස්කර ඇති අතර එම සිදුවීම වංසන්ථප්පකාසිනියෙහි දක්වා ඇත්තේ “මෑ හේනක් සඳහා වල් කෙටු”බවයි (මහාවංසය, 23:51, 98/ වංසන්ථප්පකාසිනී, 2001:441). සංඝයාට නොපිළිගන්වා මිරිස්වැටියක් හෙවත් අමු මිරිස් පැස්සක් ආහාරයට ගැනීම හේතුවෙන් මිරිස්වැටිය ස්තූපය එනමින් නම්කරන දුටුගැමුණු රජු ලෝවාමහාප්‍රාසාදය කරවීමේ පුන්‍යෝත්සවය, රුවන්වැලිසෑයේ පාදම කරවීම සහ එහි ධාතු නිධානෝත්සවය ආදී අවස්ථාවන්හි දී සීනි, තල තෙල්, උක් සකුරු ආදිය හික්ෂුන් උදෙසා පූජා කර ඇති අතර රුවන්වැලිසෑ පාදම නිර්මාණයට ද තල තෙල් යොදාගෙන ඇත (මහාවංසය,29:11-12, 119). දුටුගැමුණු රජුගේ පුත්‍රයා වූ සාලිය කුමරුගේ උප්පත්තියත් සමඟ දේශයේ සියළු ධාන්‍යාගාරයන් ඇල් වීවලින් පිරී ගිය බව (වංසන්ථප්පකාසිනී, 486.) ද සද්ධාතිස්ස රජු (ක්‍රි.පූ.137-119) ඇල් කෙතක සේවය කර චේතනය වශයෙන් ලැබූ ඇල් සහලින් හික්ෂුන් උදෙසා දානය පූජා කළ බව (සීහලවත්ථුවේ සිංහල අනුවාදය, 2014:26-28) ද පුරාතන සාහිත්‍යයෙහි සඳහන් වේ. ඇල්කෙතක ඇල්ගොයම් කපා මහාසුම්ම තෙරුන්ට දානය ලබාදුන් මහාචූලී මහාතිස්ස රජු (ක්‍රි.පූ.76-62) ස්වර්ණගිරිය යන ප්‍රදේශයක පැවති උක් කර්මාන්තශාලාවක සේවය කර උක් සකුරු කුලී වශයෙන් ලබාගත් බව මහානාම හිමියෝ සඳහන් කරති (මහාවංසය, 34:3-6, 145). මේ ආකාරයට මහාවංසය තුළින් ක්‍රිස්තු වර්ෂය ආම්භයටත් පෙර පටන් මෙරට ඇල් සහල්, උඳු, උක්, තල, මිරිස් සහ කපු ආදී හේන් බෝග වගාවන් පැවති බවට සාධක සපයා ඇත. පූජාවලිය සහ රසවාහිනිය තුළින් ද දුටුගැමුණු රාජ්‍ය සමයේ දී සිදුකළ උක් වගාව සහ ඇල් සහල් වගාව සම්බන්ධව (පූජාවලිය, 1999:772/ රසවාහිනී,1987:35.) සඳහන්කර ඇති අතර සිංහල ධූපවංසයෙහි රුවන්වැලිසෑ වෛතායයේ සේවය කළ මිනිසුන්ට උක්, උඳු,

සකුරු, කෙසෙල්, උක් පැන්, මිරිස්, ඉඟුරු, අබ, දුරු (සිංහල ධූපවංශය, 2015:192-201) ආදී වූ ද්‍රව්‍යයන්ගෙන් සංග්‍රහ කළ බව සඳහන් කරයි. කුරුණෑගල අවධියේ රචිත සිංහල බෝධිවංසය අනුරාධපුර ශ්‍රී මහා බෝධිය වැඩමවීමේ උත්සවය පිළිබඳ ඓතිහාසික සාධක විස්තරාත්මකව දක්වමින් සංසම්පන්නා තෙරණිය සමග පැමිණි අටලොස් කුලයක ශිල්ප ශ්‍රේණීන් සම්බන්ධ පුළුල් විස්තරයක් ඉදිරිපත් කර ඇත. එහි සඳහන්වන අන්දමට වෙළෙඳ කුලයේ ප්‍රධානියාට මහවෙළෙඳනා තනතුර ලබා දී ඇත්තේ ශ්‍රී මහා බෝධිය උදෙසා “අබ මාලා සහ සුවද දුම් මාලා” (සිංහල බෝධිවංශය, 1996:202) පූජා කිරීම පිණිසයි. පෙහෙකරු කුලය සඳහා පැන් පෙරහන්කඩ නිර්මාණයටත්, ගෙත්තම් කුලයට ධජ පතාක ගෙත්තම් කිරීමටත් පැවරීම (එම) තුළින් ජේෂ් කර්මාන්තය පැවති බව ප්‍රකට වන අතර පූජා භාණ්ඩයක් ලෙස අබ මල් යොදාගැනීමට තරම් අබ වගාවක් පැවති බව ද තහවුරු වේ. සිංහලවත්ථුපකරණයෙහි ‘හංකාලාවගේ කථා වස්තුව’ තුළ සද්ධාතිස්ස රජුගේ රාජ්‍ය සමයේදී ගැල් දහසක පටවන තරම් මුං සහ මෑ යන ධාන්‍යයන් පැවති ධනවතෙකු පිළිබඳව ද, කම්බුද්ධ උපාසක වස්තුවෙහි ඇල් සහලේ බිත්තර වී හික්ෂුන්ට පූජා කර කෙතේ ලබු ඇට වැපිරූ බව ද සඳහන් කරමින් මුං, මෑ, ඇල් සහලේ සහ ලබු යන වගාවන් පැවති බවට සාධක දක්වා ඇත (සිංහලවත්ථුවේ සිංහල අනුවාදය, 2014:) 77-79, 85-87. දුටුගැමුණු රජු ළමා අවධියේ දී කොංගු ධාන්‍ය පිරවූ ලබු කැටයක් ගෙන කෙතට ගිය කාන්තාවක දුටු බවට එහි සඳහන් වීමෙන් තණහාල් නමින් හඳුන්වන ගොඩ වී සම්බන්ධ සාධකය ද තහවුරු වේ (එම, 99). මේ ආකාරයට විවිධ ප්‍රාථමික සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයන් තුළින් ක්‍රි.ව. ආරම්භයට පෙර පටන්ම ධාන්‍ය සහ එළවළු, පළතුරු, කුළුබඩු ආදිය හේන් වගාවන් ලෙස ශ්‍රී ලාංකේය සංස්කෘතියට අනුබද්ධව පැවති බව හඳුනාගත හැකි වේ. එයින් අනතුරුව ශ්‍රී ලාංකේය ඉතිහාසය පුරාම විවිධාකාරයේ වූ ධාන්‍ය, පළතුරු සහ පලා වර්ගයන් හේන් බෝග වශයෙන් වගා කළ බවට සාධක බුක්සරණ, අභිධානප්පදීපිකාව, දහම්සරණ, ජාතක අටුවා ගැටපදය, හේසප්ප මංජුසාව, යෝගාර්ණවය, පූජාවලිය, සද්ධර්මාලංකාරය සහ කාව්‍යශේඛරය ආදී වූ සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයන්හි සාධක පවතින අතර මයුර සන්දේශය, කොවුල් සන්දේශය, සැලළිහිණි සන්දේශය, සැවුල් සන්දේශය ආදී වූ සන්දේශ කාව්‍ය ගණනාවක ද සඳහන් වේ.

ගොඩ ගොවිතැන සඳහා කැලෑ කපා සකස්කර ගන්නා භූමි භාගය ‘හේන්’ යනුවෙන් හඳුන්වන බවත්, හේනක එක් වරක් වගා කිරීමෙන් අනතුරුව නැවත වගා කළ හැක්කේ පස් මසකට පසුව බවත්, එහි ධාන්‍ය සහ එළවළු වර්ග වගා කරන බවත් සිංහල ශබ්ධකෝෂයෙහි 26වන කාණ්ඩයේ (1991:400) අර්ථ ගන්වා ඇති අතර ඉන්දුකීර්ති සිරිවීරයන් විසින් ඉඩම් ගිනි තැබීම, ගිනි තැබූ ඉඩම් ක විවිචල ධාන්‍ය වැපිරීම හෝ පොළොවේ සිදුරු තනා බීජ සිටුවීම මගින් හේන් වගාව සිදුකරන බව (සිරිවීර, 2005:113) පෙන්වා දී ඇත. දම්ල බසින් වේන යනුවෙන් ද ඉංග්‍රීසි බසින් Chena Cultivation හෙවත් Shifting Cultivation යනුවෙන් ද හඳුන්වන හේන් වගාව ශාක ගෘහාශ්‍රිතකරණය ඔස්සේ සමස්ත ලෝකයෙහිම කෘෂිකර්මාන්තයේ අඩිතාලම බවට පත් වූවකි. අනුරාධපුර අවධියට අයත් මුල්කාලීන සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රයන්හි හේන සහ කුඹුර යන ද්විත්වයම පොදුවේ බෙත්ත හෙවත් කෙත යනුවෙන් හඳුන්වා ඇති අතර පසුකාලීනව සේන යන යෙදුම භාවිතයට පැමිණ ඇත. උදාහරණ වශයෙන් ජාතකට්ඨ කථාවේ සඳහන් “බෙත්තං කාට්ඨපෙත්වා” යන්න ජාතක අටුවා ගැටපදයෙහි “සේන් කොටාපියා”(එම, 113) යනුවෙන් යොදා ඇත. පස්වැනි කාශ්‍යප

(ක්‍රි.ව.929-939) රාජ්‍ය සමයට අයත් දොරබාවිල ටැම් ලිපියෙහි “සෙණා” (Inscriptions of Ceylon, Vol. V-Part I, 2001:317) යනුවෙන් ද, නිශ්ශංකමල්ල රජුට (ක්‍රි.ව.1187-1196) අයත් සෙල්ලිපි කිහිපයකම “සෙහෙන්” (*Epigraphiya Zelanica, Vol. II, 1985:105,138,144,147*) යනුවෙන් ද හඳුන්වා ඇති මෙම වගා ක්‍රමය සඳහා සාහිත්‍යමය මූලාශ්‍රයන්හි “හේන සහ කෙත” යන යෙදුම් භාවිත කර ඇත. පොදුවේ විවිධ බෝග වගා කරන ලද ඉඩම හේන ලෙසින් හඳුන්වා ඇතත් එහි භූමි පරිභෝජනය අනුව මුල්කැටා හේන සහ ඉරවැලි හේන (දළුපොත, 2002:11) යනුවෙන් වර්ගීකරණය කරන අතර විවිධ පාරිසරික සාධක පදනම් කරගනිමින් නවදූලි හේන, අත්දඬුවා හේන, මූකලන් හේන සහ හේන් කනත්ත (එම:8-10) ආදී නම්වලින් ද මෙම වගා භූමි හඳුන්වයි. ඇතැම් අවස්ථාවල හේනේ වගා කරන්නා වූ ප්‍රධාන භෝගයේ නමින් කුරක්කන් හේන, මිරිස් හේන, ඇල් හේන ආදී භාවිතයන් ද ජන ව්‍යවහාරයෙහි හඳුනාගත හැකි වේ.

හේන් ගොවිතැනෙහි ඓතිහාසික පසුබිම අධ්‍යයනය කිරීමේ දී ශ්‍රී ලාංකේය සංස්කෘතිය තුළ හේන් වගාවට ප්‍රමුඛ ස්ථානයක් හිමිව පැවති බවත් ඒ සඳහා පූර්ණ රාජානුග්‍රහය හිමි වූ බවත් හඳුනාගත හැකි වේ. කීර්ති ශ්‍රී මේසවර්ණ (ක්‍රි.ව.304-332) රාජ්‍ය සමයට අයත් තෝනිගල පර්වත ලිපියට අනුව “කළහුමනක නියම තන” නම් වූ වෙළෙඳ මධ්‍යස්ථානයක දේව නම් අමාත්‍ය පුත්‍රයෙකු විසින් වී, උඳු සහ මුං යන බෝගයන්ගෙන් ලත් අස්වැන්නේ අතිරික්තය බැංකුවක තැන්පත් කර ඇති අතර එයින් ලැබෙන පොළියෙන් අරියවංස පූජාවේ යෙදෙන භික්ෂූන්ට අනුග්‍රහය දක්වා ඇත (*Epigraphiya Zelanica, Vol. III, 1987:177-178*). ඒ අනුව හේන් වගාවෙන් ලත් උඳු සහ මුං ධාන්‍යයන් අතිරික්තයක් වශයෙන් තැන්පත් කිරීමට තරම් දියුණු කෘෂිකාර්මික වටපිටාවක් පැවති බව තහවුරු වන අතර පොළොන්නරු අවධියේ දී පළමුවැනි පරාක්‍රමබාහු රජු (ක්‍රි.ව.1153-1186) විසින් “මාගේ රජයෙහි යම්කිසි තැනෙකහි පැමිණි උපකාර රහිත වූ කුඩා ගෙපල් පමණ බිමකුත් නොතිබේව” (මහාවංසය 68:56-57:299) යනාදී වශයෙන් ප්‍රකාශ කරමින් ගම් ප්‍රධානීන් සමග එක්ව වනබිම් එළිකර ධාන්‍යයෙන් රට ස්වයංපෝෂිත කරවීම උදෙසා ප්‍රයත්න දරා ඇත. නිශ්ශංකමල්ල රජුගේ ගල්පොත ශිලා ලේඛනය, රන්කොත්වෙහෙර ශිලා ලේඛනය, පොළොන්නරුව ගල් ඔරුව සන්නස සහ ශිව දේවාල පුවරු ලිපිය ආදී සෙල්ලිපිවල සටහන්කර ඇත්තේ හේන් ගොවිතැනින් අයකරන ලද “කැතිඅඩ” හෙවත් “සෙහෙන් කටුසර අය” යන බද්ද අහෝසි කරන ලද බවයි (*Epigraphiya Zelanica, Vol. II:105,138,144,147*). මේ අනුව හේන් බෝගයන්ගෙන් රජයට බදු අයකර ගැනීමේ ක්‍රමවේදයක් අනුරාධපුර අවධියේ දී පැවති බවට සාධක තහවුරු කිරීම අපහසු වුවත් නිශ්ශංකමල්ල අවධිය වනවිට කැතිඅඩ නම් බද්දක් පැවතියේ නම් අනුරාධපුර අවධිය අගභාගයේ හෝ පොළොන්නරු අවධිය මුල් භාගයේ මෙම බද්ද ගොවීන්ගෙන් අයකර ගැනීමේ ක්‍රමවේදයක් පැවති ඇති බව අනුමාන කළ හැකිය. මුළු නිෂ්පාදනයෙන් කොපමණ ප්‍රමාණයක් බදු වශයෙන් ගෙවීමට සිදු වූයේද යන්න පිළිබඳ සාධක නැතත් ඇල් සහල්, උඳු, මුං, කුරක්කන් ආදී වූ කටුසර භෝගයන්ගෙන් යම්කිසි නිශ්චිත කොටසක් මෙසේ බදු වශයෙන් අය කරන්නට ඇති අතර නිශ්ශංකමල්ල රජු විසින් මෙම බද්ද අහෝසි කිරීම ද හේන් වගාවේ උන්නතියට හේතුවක් වන්නට ඇතිවා නිසැකය.

දේශීය ජීවන රටාවේ ප්‍රධානතම ආර්ථික අංශයක් වශයෙන් වර්ධනය වූ මෙම හේන් වගාව අනුරාධපුර සහ පොළොන්නරු අවධීන්හී පමණක් නොව දඹදෙණිය, කුරුණෑගල, කෝට්ටේ ආදී වශයෙන් වූ දේශීය රාජාණ්ඩු පරිපාලන තන්ත්‍රය තුළ යැපුම් ආර්ථිකය පවත්වාගෙන යෑමට දායක වූ අතර උඩරට රාජ්‍ය සමය වනවිට රජුට අයත් වූ කැලෑවන්ගේ වගාකළ හේන් සඳහා බදු අය කිරීමේ ක්‍රමවේදයක් පැවතුණි. මහනුවර රජ වාසලට ආසන්න වූ උඩවත්ත කැලය, හන්තාන සහ තවත් ප්‍රදේශ කිහිපයක වනාන්තර පද්ධති හේන් වගාවට තහනම්කර තිබුණි (කොඩිරිංටන්, 1980:66). අලුත්තුවර දේවාල ලිපිය විමර්ශනය කිරීමේ දී ගොඩබද්ද නමින් හැඳින්වූ බද්දක් පැවති ඇති අතර රන් පනම්වලින් ගෙවීමට නියම කර ඇති එය හේන් වගාවෙන් අය කළේ යැයි අනුමාන කළ හැකි වේ. පෘතුගීසි තෝම්බු අධ්‍යයනය කරන කොඩිරිංටන් දක්වනුයේ දෙනවක කදදොර කන්දේ හේන් කෙටු ගොවීන් බදු වශයෙන් වී අමුණු අටක් සහ හකුරු මුල් 436ක් ස්වාමියාට ද, නාරංගොඩ කන්දේ හේන් කෙටු ගොවීන් වී අමුණු පහක් සහ හකුරු මුල් හයක් රජුට ද ගෙවා ඇති බවයි (එම). ඒ අනුව හේන් සඳහා බදු වී, තණහාල් හෝ එළවළුවලින් ගෙවීමට සිදු වී තිබේ. සොරගුණේ දේවාලයට, රුහුණු කතරගම දේවාලයට සහ බුක්තල කෝරළේ විහාරස්ථානයකට හේන් වගාවෙන් ලත් කුරක්කන්, මිරිස්, කපු සහ මුං වගාවන්ගෙන් බදු ගෙවා ඇති බව දැක්වීම තුළ වනාන්තර ඉඩම් අයිති වූ ආගමික ස්ථානයන් වෙත එම ඉඩම් වගාකළ ගොවීන්ගෙන් බදු අයකර ඇති බව තහවුරු වේ (එම). ගම්නායකයා හෙවත් ගම්රාලගේ සේවාව වෙනුවෙන් ගෙවීමක් වශයෙන් මුත්තෙට්ටු නමින් හැඳින්වූ හේන් කොටසක් සියළු ගොවීන්ගේ දායකත්වයෙන් වගාකර එහි ආදායම ගම්රාලට ලබාදුන් අතර බුක්තල ප්‍රදේශයේ දී ඉරිඟු, පිපිඤ්ඤා ගෙඩියක්, වට්ටක්කා ගෙඩියක්, බත් සහ ශත විසි පහක මුදලක් ද ගම්රාලට දැකුම් වශයෙන් ලබා දී ඇත. වෙල්ලස්ස ප්‍රදේශයේ දී මෙම දැකුම් දීමනාව කුරක්කන් පැලක් සහ ඉරිඟු පැලක් විය (එම).

ශ්‍රී ලංකාවේ මුහුදුබඩ පළාත් අත්පත් කරගත් ලන්දේසීන් විසින් කුරුඳු වගාව ව්‍යාප්ත කිරීම පිණිස කටයුතු කිරීමේ දී හේන් වගාව කිරීමට අවශ්‍ය නම් ලන්දේසි පෙරදිය ඉන්දියා වෙළෙඳ සමාගමෙන් අවසර සහිත බලපත්‍රයක් ලබාගත යුතු යැයි නීතියක් පණවා ඇත. වර්ෂ 1716 දී පැනවූ මෙම නීතිය මගින් බලපත්‍රලාභී ඉඩම පරික්ෂාකර බැලීමට පෙර වගා කිරීම හෝ එළිපෙහෙළි කිරීම තහනම් කර ඇත්තේ හේන් වගාව කුරුඳු වගාවට සහ දූව නිෂ්පාදනයට බාධාවක් සේ සැලකූ හෙයිනි (එම:67). ඒ අනුව වෙරළබඩ ආශ්‍රිත හේන් වගාවට කුරුඳු වගාවේ ව්‍යාප්තිය තර්ජනයක් වී පැවති බව හඳුනාගත හැකි වේ. වර්ෂ 1718 දී කොළඹ දිසාවනියේ මුදලිවරුන්ට දන්වා යවා ඇති පුස්කොළපොත්වලට අනුව හේන් වගාව එක් කන්තයකට පමණක් සීමා කිරීමට ද කටයුතු කර ඇත (එම:68). බ්‍රිතාන්‍ය යටත්විජිත සමයේ සිදු වූ පරිපාලනමය වෙනස්කම් ද හේන් වගාවේ පරිහානියට හේතු වී ඇත. හෙන්රි මාෂල් සඳහන් කරන අන්දමට බ්‍රිතාන්‍යයන් මෙරටට ආගමනය වන අවධිය වන විට වෙරළබඩ කලාපයේ පොල් සහ කුරුඳු ද, යාපනයේ සහ ඌවේ දුම්කොළ ද වගාකර පැවති අතර දේශීයන්ගේ ප්‍රධාන වගාව වූයේ වී සහ කුරක්කන් ය (සෝමරත්න, 2004:13-14). වර්ෂ 1800 දී පැවති බ්‍රිතාන්‍ය පෙරදිග ඉන්දියා වෙළෙඳ සමාගමේ පරිපාලනය විසින් පහතරට ප්‍රදේශවල පැවති සියළු වගාකළ ගොඩ ඉඩම්වලින් අස්වැන්නෙන් 10/1ක් බදු වශයෙන් ගෙවිය යුතු බවට (බණ්ඩාර, 2007:79) ආඥා කිරීමත් සමඟ හේන් වගාව

කෙරෙහි බ්‍රිතාන්‍යයන්ගේ අතපෙවීම් ආරම්භ වේ. රාජකාරි ක්‍රමය අහෝසි කරමින් නෝර්ත් ආණ්ඩුකාරයා විසින් පැනවූ මෙම අඥාව තවදුරටත් ජනතාවට පීඩාකාරී සාධකයක් වන්නේ තෝමස් මේට්ලන්ඩ් ආණ්ඩුකාරයා විසින් රාජකාරි ක්‍රමය නැවත පිහිටුවීමත් සමග ජනතාවට රාජකාරි සේවයේ නිරත වෙමින් බදු ගෙවීමට ද සිදු වූ හෙයිනි. වර්ෂ 1811 වනවිට ප්‍රදේශ කිහිපයක හේන්වලින් අස්වැන්නෙන් 10/1 බද්දක් අය කර ඇතත් 1818 ප්‍රකාශනය මගින් කුඹුරු හැරුණු විට අනෙකුත් සියළුම ඉඩම් බදු ගෙවීමෙන් නිදහස් කළ හෙයිනි හේන්වලින් බදු අය නොකළ බව මහනුවර ආදායම් කොමසාරිස්වරයා සඳහන් කර ඇත (කොඩිරිංටන්, 1980:67-68). කෙසේ වුව වර්ෂ 1825 මැයි මස හයවැනිදා උඩරට පළාත් ලේකම් වෙත ආදායම් කොමසාරිස්වරයා වෙත යැවූ ලිපියක පැහැදිලි කර දක්වා ඇත්තේ ගමට ආසන්නව ඇති හේන් පොදුවේ ගම්වැසියන් වගා කළ ද ඒවා බ්‍රිතාන්‍ය කීර්ටියට අයත් ඉඩම් වශයෙනි (එම:6). කෝල්බෲක් වාර්තාවෙහි හේන් වගාවේ වැදගත්කම පෙන්වා දී ඇතත් වර්ෂ "1840 අංක 12 දරන රජයේ ඉඩම් බලහත්කාරයෙන් අත්පත්කර ගැනීම වැළැක්වීම සඳහා වූ පණත" (මද්දුමබණ්ඩාර, 2018:141) අනුව කැලෑ ඉඩම්, මුඩු ඉඩම් සහ වගා නොකරන ලද සියළුම ඉඩම් රජයේ ඉඩම් වශයෙන් පවරා ගැනීම සිදු වූ අතර එහිදී හේන් සහ අයිතිය තහවුරු කළ නොහැකි වූ සියළු ඉඩම් ද රජයේ භාරයට ගෙන ඇත. ඒ වනවිටත් කෝල්බෲක් කොමිසමේ නිර්දේශ මත වාණිජ බෝග වගාවන් සඳහා රජයේ ඉඩම් ආයෝජකයින් වෙත විකිණීම ද ආරම්භ කර පැවති අතර 1833-1843 අතර කාලයේ ඉඩම් අක්කර 258072ක් විකුණා අවසන්කර තිබුණි (අයිවන්, 2017:125). ජනතා ඉඩම් රජයට පවරා ගැනීමත්, කෝපි, රබර් සහ තේ වගාවන් සඳහා ඉඩම් විකුණා දැමීමත් හේන් වගාවට ප්‍රබලතම තර්ජනයක් වූයේ රජයේ නිර්ණායක මත හේන් සඳහා නිසි අයිතියක් තහවුරු කළ නොහැකි වූ හෙයිනි. සාමාන්‍යයෙන් හේනක් වරක් වගා කළ පසු අවම වසර පහක්වත් එය අතැර දමා එහි ශාක වර්ධනයටත් පස සකස් වීමටත් හැරීම හේන් වගාවේ ලක්ෂණයක් වන අතර ඊට අයිතියක් ප්‍රකාශ කිරීමේ හැකියාවක් නොවූ හෙයිනි තම හේන් ඉඩම් මුඩු ඉඩම් වශයෙන් සලකා රජයට පවරා ගැනීමේ දී ජනතාව සතුව විකල්පයක් නොවීය. කැලෑව සම්බන්ධව ද නව නීති රීති පනවමින් ගස් කැපීම තහනම් කිරීම සමග ගොවිතැනට සහ නිවාස සඳහා අවශ්‍ය දූව දඬු කපා ගැනීමත්, වන සම්පත් එදිනෙදා ප්‍රයෝජනයට ගැනීමට බාධා ඇති වීමත් (සුනන්ද මද්දුමබණ්ඩාර, 2018:142) ආදී හේතූන් ගණනාවක් මුල්කර ගනිමින් හේන් වගාව සඳහා සම්බාධක ගොනුවීමට සමගාමීව මහාපරිමාන වතු මූලික කරගනිමින් ගම්මාන ආශ්‍රිතව වාණිජ බෝග වගාවන්ගේ ශීග්‍ර සංවර්ධනයක් ඇති විය. රජයේ අවධානය වැඩි ලාබ ලබාගැනීමේ අරමුණු වෙත යොමුවන විට වියළි කලාපයේ පැවති වැව් අමුණු බොහොමයක් විනාශ වී ජන ශූන්‍ය වෙමින් පැවති අතර යම්කාන් දුරට වී ගොවිතැන හෝ සංවර්ධනයකට පත් වූයේ විලියම් ග්‍රෙගරි ආණ්ඩුකාරවරයාගේ සමයේ සිදු කරනලද වාරි මාර්ග ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම හේතුවෙනි (අයිවන්, එම:197). හේන් වගාව සඳහා බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේ ක්‍රමවේදයක් වර්ෂ 1870 දී බ්‍රිතාන්‍ය පාලකයින් ද ආරම්භ කරන ලද්දේ එයින් සිදුවන දූව විනාශය අවම කරගැනීමේ අර්ථයෙනි. පළමු අවස්ථාවේදී නොමිලේ බලපත්‍ර නිකුත් කිරීම ආරම්භ කළ බ්‍රිතාන්‍ය ආණ්ඩුව පසුව බලපත්‍ර සඳහා ගාස්තුවක අය කළ අතර පවුලක සාමාජික සංඛ්‍යාව අනුව හේන් ඉඩමේ ප්‍රමාණය නිර්ණය කර ඇත (කරුණානන්ද, 2016:230-231). කෙසේ වුව වර්ෂ 1897 අංක 1 දරන මුඩුබිම් ආඥාපණත පිහිටුවීමත් සමග හේන් වගාවට යළි බලපෑම් එල්ල වූ අතර පසුකාලීනව සිදුකළ අධ්‍යයනයන්ගේ ප්‍රතිඵලයක්

වශයෙන් 1931 ඉඩම් නිරවුල් කිරීමේ පනත ඇති කරමින් හේන් ඉඩම්වල අයිතිය පිළිගෙන ජනතාවට නැවත ඉඩම් ලබා දීමට කටයුතු කර ඇත (එම:317).

බ්‍රිතාන්‍ය පරිපාලන සමයේ ඇති වූ මෙම ආර්ථික සහ දේශපාලනික තත්ත්වයන් හේන් ගොවීන්ගේ ඉඩම් අයිතිය අහිමි වීමට හේතු වූවා පමණක් නොව ඔවුන්ගේ යැපුම් ආර්ථිකය දුර්වල කර වාණිජ බෝගයන් වෙත යොමු කිරීමට ද හේතුවක් විය. බ්‍රිතාන්‍ය ඉඩම් නීතිය නුවරකලාවිය ප්‍රදේශයේ ඉඩම් කෙරෙහි තදින් ක්‍රියාත්මක නොවූ හෙයින් යම්තාක් දුරකට හේන් පද්ධතියේ පැවැත්මක් පැවතිය ද වාරිමාර්ග දුර්වල වීම හේතුවෙන් වී වගාවේ පරිහානියක් ඇති විය. එතෙක් තම පරිභෝජනයට අවශ්‍ය ධාන්‍ය, එළවළු සහ පළා වර්ග යනාදී සියළු බෝගයන් හේන් තුළින් සපයා ගත් ජනතාව වාණිජ බෝග වගාවන් සමග හේන් ආශ්‍රිත බෝග විවිධාංගීකරණයෙන් මිදී වෙළෙඳපොළ ඉලක්ක කරගත් එක් බෝගයක් වගා කිරීමට යොමු වූ අතර භූමිය මාරු කිරීමේ හැකියාවක් නොවූ හෙයින් කෘතීමව පොහොර යොදා එකම ඉඩමක් වෙත ලඝු වීමට ද සිදු විය. සිරිමාවෝ බණ්ඩාරණායක අගමැතිනියගේ පාලන සමය තුළ ආනයනික ආහාර සඳහා සම්බාධක පැනවීමත් සමග යම්තාක් දුරකට හේන් වගාව කෙරෙහි අවධානය යොමු වූ හෙයින් රජයේ ඉඩම් ගොවීන්ට ලබා දී වගාව සඳහා පෙළඹවීමක් ඇති කරන ලදී. වර්තමානය වනවිට තෙත් කලාපයේ බහු බෝග වගාවන් අතරින් පතර දක්නට හැකි වුව ද කන්න ක්‍රමය මූලික කරගත් වියළි කලාපයේ දක්නට හැකි වන්නේ එක් බෝගයක් පමණක් මූලික කරගත් වගාවන් ය. ඒ අනුව මිරිස් හේන්, කුරක්කන් හේන්, බඩඉරිඟු හේන් යනාදී වශයෙන් එක් වගාවකට පමණක් යොමුව ඇති ගොවියා කෘමි උවදුරු, ආක්‍රමණික වල් පැළෑටි සහ දිලිර රෝග ආදිය සීඝ්‍රව පැතිර යාමෙන් සිදුවන වගා හානි වෙත නිරන්තරවම මුහුණ දී සිටිනුයේ සාම්ප්‍රදායික වගා ක්‍රමවේදයෙන් මිදීමේ අතුරු ප්‍රතිඵලයක් වශයෙනි. එහි ආසන්නත ම උදාහරණය වන්නේ දේශීයව පමණක් නොව විදේශීයව ද ප්‍රබල හානියක් සිදුකළ සේනා දළඹුවාගේ ආක්‍රමණකාරී ව්‍යාප්තියයි.

හිගමනය

ප්‍රාග් ඓතිහාසික අවධියේ පටන්ම ශ්‍රී ලාංකිකයන් යොමුව සිටි හේන් වගාව රජරට ශිෂ්ටාචාර අවධියේ දී වඩා සංවිධානාත්මක සහ පරිසර හිතකාමී ජීවන සංකල්පයක් වශයෙන් වැඩි වර්ධනය වී ඇති බව හඳුනාගත හැකි අතර ඉන් අනතුරුව උඩරට රාජධානි අවධිය දක්වාම ගොවීන් එකී සංකල්පය ඔස්සේ තම වගා කටයුතු සිදුකර ඇත. යැපීම් ආර්ථික ක්‍රමවේදයක් ඔස්සේ තම පැවැත්මට අවශ්‍ය විවිධ පෝෂණ ගුණයන්ගෙන් යුක්ත බෝග වගා කළ ගොවීන් වාර්ෂික දේශගුණික රටාවට, සෘතු හේදයට, පාරිසරික කලාපයන්ට සුදුසු බෝග වගා කිරීමට සඳහා යොමු වී ඇත්තේ සාම්ප්‍රදායික ඥානය සහ ආගමික දර්ශනය තුළින් ලැබූ දැනුම උපයෝගී කරගනිමින් ය. සත්ත්ව හිංසනය සහ පරිසර හානිය අවම කරගනිමින් සිදු කළ හේන් වගාව එදිනෙදා පවුලේ යැපීමට පමණක් නොව රටේ ආර්ථිකට ද ජීවයක් ලබාදෙමින් තිරසාර ආර්ථික ක්‍රමෝපායක් ද වූ බව තහවුරු වේ. ග්‍රාමීය සමාජ සංස්ථාවේ විවිධ අංග ලක්ෂණයන් සමඟ සමපාත වෙමින් දේශප වූ තාක්ෂණයක් උපයුක්ත කොට ගනිමින් සමගියෙන් සහයෝගයෙන් සිදු කළ මේ වගා ක්‍රමය ග්‍රාමීය සමාජ සංස්ථාව ආහාරයෙන් සුරක්ෂිත හා ස්වයංපෝෂණය කළාක් මෙන්ම නිවහල් ජාතියක් බිහිකිරීමෙහිලා

මාහැඟි මෙහෙයෙක් සිදු කළේ ය. එහි පැවති බෝග විවිධාංගීකරණය සහ සදාචාර ධර්මයන් අධ්‍යයනය කිරීමේ දී පුරාතන ලංකාවේ ආහාර සුරක්ෂිතතාව, ගුණාත්මකභාවය මෙන්ම සුලබතාවය ආදී පැතිකඩයන් ද පැවති බව අවබෝධ කරගත හැකි ය. ක්‍රමයෙන් ජනගහනය වර්ධනය වීමත්, විදේශීය ආගමනයන් හමුවේ යැපුම් ආර්ථිකය ඉක්මවා ගිය වාණිජ ආර්ථික රටාවක ආරම්භයත් සමග හේන් වගාවේ පැවති දේශජ ලක්ෂණ ගිලිහී ගියේ ය. රසායන පොහොර, කෘමිනාශක, වල්නාශක භාවිත දෙමුහුන් බීජ මත යැපුණු ඒකබෝග වගාවක් ලෙස නවීකරණය වෙමින් වසර සිය සහස් ගණනක් පුරා අත්හදා බලමින් ඉදිරියට ගෙන ආ වගා ක්‍රමයේ නම පමණක් ශේෂ වන තැනට අප සංස්කෘතිය පැමිණ ඇති බැව් පෙනේ.

පරිශීලිත ග්‍රන්ථ

කඩබාවිතරණී නම් ප්‍රාතිමෝක්ෂ වර්ණනාව, (1998), සංස: කපිල අභයවංශ, කොළඹ: රාජකීය ආසියාතික සමිතිය පුස්තකාලය, (1999), සංස්:වේරගොඩ අමරමෝලී හිමි, කොළඹ: ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ

මහාවංසය, (2007), සංස්:තික්කඩුවේ ශ්‍රී සුමංගල හිමි සහ වෙනත්, දෙහිවල: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය යෝග්‍යත්නාකරය, 1 කොටස, (1996), සංස්: ඩී.පී.එස්.රත්නු, කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ

රාජ රත්නාකරය, (1995), සංස්:කරුණාදාස රූපසිංහ, කොළඹ: ඇස් ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ

රසවාහිනී, (1987), සංස්: රංජිත් වනරත්න, කොළඹ: සමයවර්ධන ප්‍රකාශන

වංසත්ප්පකාසිනී, (2001), සංස්:අකුරටියේ අමරවංශ හිමි සහ හේමවන්ද්‍ර දිසානායක, කොළඹ: ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ

වෛද්‍යක සාරාර්ථ සංග්‍රහය, (1987), සංස්: ආර්යදාස කුමාරසිංහ, කොළඹ: ජාතික කෞතුකාගාර

සද්ධර්මාලංකාරය, (1997), සංස්: මීගොඩ පඤ්ඤාලෝක හිමි, දෙහිවල: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය

සිබවළද හා සිකවළද විනිස, (1997), සංස්:ශ්‍රී ලංකා ප්‍රාචීන භාෂෝපකාර සමාගම, කොළඹ: ශ්‍රී ලංකා ප්‍රාචීන භාෂෝපකාර සමාගම

සිංහල ථූපවංසය, (2015), සංස්:ඩබ්.එස්. කරුණාතිලක, කොළඹ: ඇම්.ඩී.ගුණසේන සහ සමාගම

සිංහල ධාතුවංශය, (2014), සංස්:එම්.ඩබ්.විමල් විජේරත්න, කොළඹ: ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ

සිංහල බෝධිවංසය, (1996), සංස්:සුවරිත ගමිලත් සහ ඊ.ඒ.වික්‍රමසිංහ, කොළඹ: ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ

සිංහල ශබ්ධකෝෂය, 26වන කාණ්ඩය, (1991), සංස්:පුඤ්චිබණ්ඩාර සන්නස්ගල සහ වෙනත්, කොළඹ: සංස්කෘතික කටයුතු දෙපාර්තමේන්තුව

සිහලවන්ද්‍රුවේ සිංහල අනුවාදය, (2014), පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත හිමි, දෙහිවල:බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය

Inscriptions of Ceylon, Volume I, (1970), S.Paranavithna, Sri Lanka:Arcaeological survey Department

Inscriptions of Ceylon, Volume IV-Part 1, (2001), Sirimal Ranawella, Sri Lanka: Department of archaeology

Inscriptions of Ceylon-Vol VIII, (2007), Ed: M.Rohanadeera, Sri Lanka: Department of Archaeology

Epigraphiya Zelanica, Vol. II, (1994), Ed. By DMDZ.Wickremasinghe, Madras:Asian Education

Epigraphiya Zelanica, Vol. III, (1987), Ed. S.Paranavitana, London:Oxford University Press

Epigraphia Zeylanica-Volume IV, (1943), S.Paranavithana, London, Oxford University Press

අයිවන්, වික්ටර්, (2017), ඉතිහාසයේ සහායවය, මහරගම: රාවය ප්‍රකාශන

අල්විස්, ප්‍රේමවන්ද්‍ර(පරි), (2004), ලංකාව සහ සිංහලයෝ, කොළඹ: සූරිය ප්‍රකාශකයෝ

ඒකනායක, රත්න සී. (2000), වැව් බැඳි රටේ විශ්‍රාමය විත්ති, කොළඹ: ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ

කරුණානන්ද, උක්කුබණ්ඩා, (2016), බ්‍රිතාන්‍ය පාලන සමයේ ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථික ඉතිහාසය 1796-1948, කොළඹ, ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ

කරුණාරත්න, ඩේවිඩ්(පරි), (2015), එදා හෙළදිව, කොළඹ: ඇම්.ඩී.ගුණසේන සහ (පෞද්ගලික) සමාගම

කොඩිරිංටන්, එච්.ඩබ්, (1980), ලංකාවේ පුරාණ ඉඩම් බුක්තිය හා ආදායම, කොළඹ: අධ්‍යාපන ප්‍රකාශන දෙපාර්තමේන්තුව

ජයරත්න,ඩී.කේ. (2015), "මැදරට මූල ඓතිහාසික යුගය", මැදරට වංසය, මහනුවර: මධ්‍යම පළාත් සභාව

තෙන්නකෝන්, එම්.යූ.ඒ. සහ වර්ෂා තෙන්නකෝන්(පරි), (2005), එදා වැව් බැඳි රාජ්‍යේ, කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ

දළපොත, මහින්ද කුමාර, (2002), හේනේ වගකුග, කර්තෘ ප්‍රකාශන

බණ්ඩාර,එච්.එම්.නවරත්න, (2007), බ්‍රිතාන්‍ය යටත් විජිත යුගයේ ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික ව්‍යාපාරය, කොළඹ: ෆාස්ට් පබ්ලිෂින්(ප්‍රයිවට්) ලිමිටඩ්

බස්නායක,එච්.ටී. (2003), අපරදිග ශිෂ්ටාචාරය-1, කොළඹ: ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ

මද්දුමබණ්ඩාර, සුනන්ද, (2018), බ්‍රිතාන්‍ය යටත්විජිත යුගයේ ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථිකය, කැලණිය: කර්තෘ ප්‍රකාශන

රණවැල්ල, සිරිමල්, (2014), පුරාතන ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථික ඉතිහාසය, කොළඹ: සී/ස (පෞද්) විසිදුනු ප්‍රකාශයෝ

විනානාවිච්චි, වන්දන රෝහණ, (2012), "මූල ඓතිහාසික අවධිය", ශ්‍රී ලාංකේය ඉතිහාසය-වෙළුම 1, කොළඹ: ඇම්.ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම

විමලකීර්ති හිමි, මැදුරුගොඩ, (2002), සිංහල ගොවිතැන, කොළඹ: ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ

හේරත්, යමුනා, (2005), ආදි ලක්දිව මානව කටයුතු සඳහා ශාක භාවිතය, කොළඹ: ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ

සිරිවීර, ඉන්ද්‍රකීර්ති, (2012), "ආර්ථික විකාශය", ශ්‍රී ලාංකේය ඉතිහාසය-වෙළුම 1, කොළඹ: ඇම්.ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම

(2005), ශ්‍රී ලංකාවේ කෘෂි ඉතිහාසය, කොළඹ: ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ

සිල්වා, ටී.පබ්ලිස්, (2017), මහාසූපවංශය, කොළඹ: ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ

සෝමරත්න, ඇල්ලේපොල එච්.එම්. (2004), සිංහලේ, බොරැල්ලගමුව: විසිදුනු ප්‍රකාශන

සුදුසිංහ, සඳරැසී, "අවුරුදු 48000කට පෙර වී වගා කළ අපේ මිනිස්සු", සිළුමිණ, 2019.10.26

Bellwood, P. (2005), **First Farmers: The Origins of Agricultural Societies**, Oxford, Blackwell.

Childe, V. G. (1942), **What Happened in History**, Harmondsworth, Penguin Books.

Premathilaka R., (2006) "Relationship of environmental changes in central Sri Lanka to possible prehistoric land-use and climate changes", *Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology* 240, 468–496.

Zvebil, Marek, Mark Pluciennik.(2011). "Historical Origins of Agriculture", **The Role of Food, Agriculture, Forestry and Fisheries in Human nutrition**, Vol. I –p. 41 Eloss Publishers Co.Ltd, Oxford.